

**Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

**Dissertatio Iuridica, De Lege Non Obligante**

**Beck, Caspar Achatius  
Boch, Ernst Friedrich**

**Ienae, 1751**

CAPVT II.

[urn:nbn:de:bsz:31-41441](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-41441)

CAPVT II.

§. I.

**N**on potest rotunda definitione comprehendī, quænam ex omni parte requirantur ad hoc, ut lex in animis civium vim & potestatem suam exerat. Neque vero etiam certæ cancellis regulæ includere licet, quibus ex causis eveniat, ut majorem melioremque sui partem illa humanarum actionum norma haud raro perdat. Fas itaque fuerit, quod hac via non procedit, alia exordiri ratione. Inductiva videlicet utar methodo; quæ & ad demonstrandum est facillima, & ad rerum veritates intelligendas pronissima: adeoque variis exemplis seu casibus in medium prolatis instituti mei fundamentum in crustabo.

§. II. *Prima* itaque legis non obligantis species est, quæ juri divino, eique vel naturali, vel in scripturis sacris revelato, contraria esse deprehenditur: utpote præcipiendo quod à summo Legislatore est prohibitum, vel prohibendo quod ab illo præceptum esse intelligitur. Debent namque omnes leges humana subordinatæ esse legibus diuinis; illarumque redolere indolem & analogiam: & hæc demum res publica bene ordinata dici

mere-

mere  
guber  
parite  
cia p  
Deus  
re per  
pro i  
illius  
dit. I  
esse c  
trov  
ta, h  
volu  
que,  
pella  
ob c  
ratio  
adeo  
desti  
scrip  
cuno  
Sah  
dan  
Imp  
one



meretur, quæ constitutionibus lege divina vallatis gubernatur. Leges siquidem humanæ, origine pariter atque auctoritate tales, aliquando mendacia pro veritate, injustitiam pro justitia habent: Deus autem solus undique verax & justus in suo jure permanet. Contra hoc ergo si quid injungatur, pro impossibili habendum est, argumento aureæ illius sanctionis, quæ proposita *in lege 15. de Condit. Instit.* Impossibilium autem legum nullam esse obligationem, extra omnem positum est controverfiam. Constat vero non solum de lege scripta, hoc est, expressa summæ in republica potestatis voluntate præscripta, sed de consuetudine quoque, quam communiter legem non scriptam appellant, quod diximus, accipiendum esse. Quam ob causam etiam in omni consuetudine, ut rectæ rationi sit consentanea, maxime requiritur: quod adeo verum est, ut consuetudinem recta ratione destitutam, nulla cujusque temporis firmet præscriptio, nullaque prorsus in ea insit obligatio, secundum vulgatum illud Proverbium: *Hundert Jahr unrecht, ist nicht eine Stunde recht.* Laudandus hinc maximopere nobis est, Carolus V. Imperator, Germaniæ, qua juris criminalis sanctionem, Justinianus, quod *artic. CCXVIII. Constitutio*



*tutionis sua*, absurdas ejusmodi & iniquas consuetudines prorsus sustulit, v. g. illam qua fiscus, accusatione contra furem instituta, res furtivas sibi vindicabat; item istam, qua fiscus sibi vindicabat currum cum equis & mercibus, si forte subversus hominem oppresserit; nec non hanc, qua fiscus sibi vindicabat miserandas naufragorum reliquias; quod ultimum suo etiam tempore jam prohibuit Fridericus Imp. in *Auth. Navigia, Cod. de Furtis*. Sed exemplorum prolixa commemoratione in re per se satis clara minime opus est.

§. III. Ceterum uti duplex illa famosiorque juris acceptio, qua vel *pro lege* limitur, aut, si mavis, pro complexu legum, vel *pro facultate morali*, seu pro attributo personæ, ad jus etiam divinum, referenda est: ita facile patet, solummodo de jure divino præceptivo, eoque vel affirmativo vel negativo, intelligendum esse, quod supra proposui. Quocirca illud tamen pro certo habendum, fas & integrum esse supremis in civitate imperantibus *prohibere facta, legibus divinis permessa*. Ita, verbi gratia, maximam mihi dat jus naturæ libertatem in contrahendis nuptiis; lex vero civilis & humana ecclesiastica variis eam modis restringit: similiter feras, pisces, aves capere, & capiendo ac-  
qui-



quirere, naturaliter cuique licet; verum ob utilitatis publicæ rationem civili lege hoc interdictum novimus. add. Tabor. *in Collat. Jur. Rom. & Hungar. P. 2. Sect. 1. §. 13.* Præclare in hanc rem Grotius, in immortalis opere, *L. 2. cap. 2. §. 5.* scribit: *Lex civilis quamquam nihil potest præcipere, quod jus naturæ prohibet, aut prohibere, quod præcipit, potest tamen libertatem naturalem circumscribere, & vetare, quod naturaliter licebat, atque etiam ipsum dominium naturaliter acquirendum vi sua antevertere.* Atque hinc multum interest, ut in illis, quæ juris naturalis aut gentium esse dicuntur, probe discernamus, utrum sint ex jure præceptivo, an permissivo. Permissivum enim pro eorum, qui rebus publicis præsunt, arbitrio, ex sua natura varium est, & mutabile, ideoque abrogationes, temperamenta & mutationes in dies recipit, quales tamen jus præceptivum nullatenus admittit. vid. Seldenus, *de Mari claus. lib. 1. cap. 3.* Et hoc est quod dicit Cujacius, *Lib. 4. obs. 2.* mores ubique passim jus gentium circa venandi potestatem subegisse. Consule pluribus Casparem Zieglerum in, *de Juribus majest. Lib. 2. cap. 14. §. 21.* nec non in præfatione Commentationis *de Scto Macedon.* eidemque omnino junge Mævium, *in Prodromo,*



seu, ut nunc audit, *Nucleo Juris Nat. & Gent. In-  
spect. 6.* ubi, de potestate civitatum & imperantium  
circa jus naturæ, egregie disputat.

§. IV. *Alterum* legis non obligantis exem-  
plum est, si Princeps falsa circa religionem divini-  
tus revelatam dogmata proponeret, novasque cre-  
dendi formulas civibus præscriberet. Quantum-  
vis enim majestatis civilis est, curare, ut vera reli-  
gio in animis subjectorum obtineat, & ne quis im-  
pune quidquam adversus eam committere possit,  
quippe quod illa firmissimum quoque est societa-  
tis politicæ vinculum; tamen quatenus cives pro-  
fitentur divinitus patefactam salutis ac religionis  
formulam, hoc est, quatenus membra sunt eccle-  
siæ invisibilis, eatenus non dependent ab humana  
potestate, sed à solo ecclesiæ auctore & capite  
CHRISTO, & ab ipso revelato evangelio, unica  
salutis regula, in quam nullum jus ulli creaturæ, ne  
quidem cœlesti, sub anathematis pœna, compe-  
tit, teste S. Paulo Apostolo, *ad Galat. 1. v. 8.* adde  
Zieglerum, *de Jur. Majest. Lib. 1. cap. 14. §. 11. &  
cap. 16. §. 2.* Schilterum, *in Instit. Jur. Can. Lib. 1.  
Tit. 1. §. 6.* Neque etiam ratio hujus assertionis  
in obscuro est: habet enim quidem Princeps, cui  
summa reipublicæ salutis cura commissa est, ea  
omnia,

omi  
neces  
pars,  
circa  
nem  
est.  
caus  
Deu  
in cr  
diti  
quo  
lis fu  
lunt  
gio  
& ra  
exte  
non  
ad i  
spiri  
tion  
ring  
est,  
posi  
Qua



omnia, quæ ad istum scopum obtinendum sunt necessaria; proptereaque etiam ista religionis pars, quæ ad civilem tranquillitatem refertur, & circa externam publicamque sacrorum ordinationem maxime occupatur, ipsius imperio subjecta est. Verum uti æternæ beatitudinis consequendæ causa non sunt extructæ civitates, neque etiam vel Deus majestati civili eam concessit potestatem, ut in credendis quidquam posset disponere, vel subditi intellectum & conscientias suas eodem modo, quo voluntatem, arbitrio summi imperantis civilis submiserunt; denique non intellectui, sed voluntati saltem præscribi possunt leges, & ipsa religio seu fides delicatissima res est, quæ argumentis & rationibus quidem persuaderi, legibus autem externis, pœnalibusque sanctionibus imperari non potest: Ita sine magna difficultate colligitur, ad interna sacrorum, quæ vocantur, hoc est, ad spiritualia ecclesiæ invisibilis jura, civilem legislationem non pertinere. vid. pluribus Herm. Conring *de Majestatis civil. auctor. circa sacra.*

§. V. *Tertia* legis non obligantis species est, si illa contra honestatis publicæ rationem proposita, aut ad evidenter stulta & absurda referatur. Quamquam enim hæc non est subditorum licentia,



tia, ut in rationes legum inquirere possint ; multo minus ferendum, ut legislatorem stultitiae damnent ; praeterea quoque leges errore licet inductae obligandi potestatem habeant, *lege 39. D. de Legibus*, denique stultae & absurdae leges sine laesione conscientiae servari possint, immo, ut apparet, servari etiam debeant, quoniam dominis obtemperandum est non solum bonis & aequis, sed etiam pravis ac mirabilibus, *1. Petr. 2. v. 18.* tamen in legibus evidenter stultis atque absurdis, ut & publicae honestatis rationi manifestissime repugnantibus, veram obligationem inesse, recte mihi negare videtur Grotius, *de Jure belli & pacis L. 2. Cap. 14. §. 12. n. 2.* dummodo illa legum stultitia & absurditas ita sit manifesta ac evidens, ut non latae credi possint à rege vel principe sanae mentis, sed ab homine demente ac velut delirante : vide interpretes ad citatum Grotii locum, & in his praecipue Joannem Tesmarum, qui monet, impias leges non obligare, etiam tali casu existimandum esse ; quia Deo magis obediendum sit quam hominibus.

§. VI. *Quartum* exemplum legis, vera obligandi virtute destitutae est, si haec apertissime in fraudem rei atque utilitatis publicae vergat. Sa-  
ne

ne en  
vel o  
omn  
mot  
lex e  
lex n  
ca fa  
debe  
gene  
ritur  
conc  
sit ;  
erro  
&c.  
ita fu  
nino  
vero  
ribu  
vim  
veru  
Gell  
34. c  
men  
depr



ne enim salus publica suprema lex esto ; hujusque vel obtinendæ vel promovendæ causa, tum alia omnia civitatis jura, tum maxime potestatem nomotheticam princeps exercet. Hinc etiam omnis lex ex usu reipublicæ est intelligenda, cui si nocet, lex non est. Neque enim quod in favorem publicæ salutis introductum, in illius odium detorqueri debet. Intelligo autem hoc loco non solum ejus generis leges, quæ directo & principaliter ad interitum civitatis comparatæ sunt, v. gr. quod civis concivi omnis generis injurias impune inferre possit ; item, quod propter minutissimos lapsus ac errores cuncti ad extrema supplicia rapiendi sint, &c. sed etiam illas huc refero leges, quæ ab initio ita fuerunt sancitæ, ut commodum publicum omnino ob oculos habuerit earum conditor, postea vero temporis accidit, ut illæ mutatis civium moribus ac institutis, reformatoque reipublicæ statu, vim & salubritatem suam exerere amplius nequiverint, sed ex utilibus redditæ sint noxiæ. Adde Gellium, *Noct. Attic. Lib. 20. cap. 1.* Liv. *Hist. Lib. 34. c. 2.* Cicer. *1. Rhetor. 38.*

§. VII. *Quintum* tractationis meæ argumentum est, si in causa legis efficiente quidquam deprehendatur, quod obligandi potestatem impedi-

Diat.



dicit. Præscribitur scilicet omnis lex à superiore,  
 id est, tali, cui non solum iustæ vires sint, malum  
 aliquod representandi contranitentibus, sed & cui  
 iustæ causæ sint, quare postulare queat, ex suo ar-  
 bitrio voluntatis nostræ libertatem circumscribi.  
 Non itaque à sola potentia irresistibili, merisque  
 cogendi viribus imperium, &, quæ ab hoc depen-  
 det, legislatoria potestas, deduci recte potest;  
 prout quidem in libro *de Cive cap. 15. §. 5.* mendose  
 contendit Hobbesius, cui *jus & vis* vix litterarum  
 transpositione differunt, quemque proinde ex me-  
 rito refutavit Pufendorffius, ille optimus Grotii in-  
 terpres, & felicissimus Hobbesii censor, in *de Jure  
 Nat. & Gent. Lib. 1. cap. 6. §. 9.* Justis itaque cui-  
 quam leges præscribendi causis omnino opus  
 est; siquidem qui nullam rationem allegare no-  
 vit, quare mihi invito obligationem velit impin-  
 gere, præter solas vires, is terrere quidem me pot-  
 est, ut effugiendo majori malo ipsi tantisper parere  
 satius ducam; sed eo metu remoto nihil amplius  
 obstat, quo minus meo potius quam illius ar-  
 bitrio agam: quæ sunt verba laudati Pufendorff-  
 ii, in plenissimo rectorum doctrinarum libello,  
*de Off. Hom. & Civ. lib. 1. cap. 2. §. 5.* Hinc vero  
 facile adparet, cujusvis potius alterius rei, quam  
 legis vere obligantis indolem habere, quod ab illo  
 sancit

sancit  
 propri  
 nenda  
 ac ma  
 eunde  
 dum  
 conste  
  
 quod  
 dem,  
 tem p  
 tiam a  
 gibus  
 ob re  
 rae re  
 majes  
 haere  
 Etent  
 licam  
 temp  
 comp  
 nium  
 tus a  
 habu  
 cis et



fancitum est, qui jure ac nomine superioris cenferi proprie haud potest, utut de cetero non contemnenda sit illius auctoritas. Nisi tamen hic jussu ac mandato Principis quidquam nobis injungat, eundemque ad hujus generis ministerium exercendum legitime constitutum esse, in commune constet.

§. VIII. Ex dictis vero hoc etiam colligitur, quod neque decreta eorum, qui superioritate quidem, ut ita loquar, praesulgent, legislationis autem potestatem soli non exercent, sed concurrentiam aliorum hac parte admittere tenentur, pro legibus vere obligantibus haberi possint. Quam ob rem licet Imperium Romano-Germanicum verae repraesentet *formam* monarchiae, omniaque majestatis jura in territorio Romano-Germanico haerentia proprie ad Caput Augustissimum spectent; quia tamen *modus administrandi* rempublicam, ejusdemque jura exercendi, fere ab omni tempore monarchico-aristocraticus, hoc est, ita comparatus fuit, ut *in exercitio* plerorumque omnium majestatis jurium Sacri Romani Imperii Status atque Ordines concurrenti jus ac potestatem habuerint; propterea manifestum, atque publicis etiam tabulis comprobatum est, solam Maje-



statem Caesaream, exclusis invitisque Imperii Ordinibus, legem publicam, omnes cives efficaciter obligaturam, condere non posse; sed ad valorem ejusmodi legis omnium aut certe plurimorum Procerum requiri consensum: conf. *Instrum. Pac. Westph. Osnabr. Art. VIII. §. gaudeant*, ejusque interpretes. Interim tamen legum universalium promulgationem solius Imperatoris nomine fieri certissimum est, atque res ipsa loquitur. vid. *Limnaum, ad Proœm. Aur. Bull. Obs. 31.*

§. IX. Præterea hoc etiam ex superioribus apparet, minus recte se habere doctrinam eorum, qui jus aliquod gentium statuunt, gentes omnes per modum legis proprie sic dictæ obligans, & à jure tamen divino naturali aut revelato profus discriminatum. Namque si gentes non habent superiorem præter Deum, manifestissimum est, illas non obligari aliis, nisi legibus divinis. Proinde etiam non possum aliud jus gentium admittere præter jus naturale, applicatum scilicet ad integras gentes: hoc quidem modo, ut quemadmodum jus naturale, officia erga homines reliquos complexum, aliud est absolutum, aliud vero hypotheticum, hocve rursus vel ex hypothese certi status, vel certi instituti  
huma-

hum  
 parat  
 quas  
 co ha  
 qual  
 ficiis  
 lum  
 inter  
 etiam  
 mæ  
 det j  
 que  
 Gen  
 tio i  
 los p  
 quo  
 cit.  
 sita  
 eru  
 m  
 etu  
 co  
 ne  
 ro  
 ta



humani obligans; similiter cum jure gentium comparatum sit, nimirum ut vel absolute & promiscue quaslibet gentes erga quaslibet obstringat, quo loco habenda sunt præcepta, de non lædendo, de æqualitate naturali custodienda, de humanitatis officiis exhibendis, & de pactis servandis; vel ut solummodo pro ratione certi status aut certi instituti inter gentes recepti obligationem producat. Quo etiam sensu jus gentium non male dividitur in primævum, & secundarium, quorum illud respondet juri naturæ absoluto, hoc hypothetico; illudque describit Justinianus §. 1. *Inst. de Jure Natura, Gent. & Civil.* cum ait: *Quod vero naturalis ratio inter omnes gentes constituit, id apud omnes populos per æque custoditur, vocaturque jus gentium, quasi quo jure omnes gentes utantur;* hoc vero idem §. 2. *cit. tit.* definit, *quod usu exigente, & humanis necessitatibus postulantibus, gentes humana sibi constituerunt.* Quibus verbis non hoc innuitur, quasi omnes gentes, veluti cives in democratia aliqua, actu in unum cœtum convenerint, & jus hoc ita constituerint; sed quod usu exigente & humanis necessitatibus postulantibus, quædam gentes certos status adventitios, atque instituta certa excogitaverint; quæ cum successive aliis quoque gentibus



bus placerent ; & tranquillitatis ordinisque hu-  
 mani generis magnopere interesset, ut ab omni-  
 bus, aut saltem moratoribus, semel recepta placi-  
 ta constanter servarentur ; supervenerunt illico  
 quasi jura ad naturæ humanæ mortaliumque ge-  
 neris conservationem à supremo Numine per na-  
 turalis rationis dictamen præscripta, atque ex illa  
 hypothese ad custodiam & observationem illorum  
 in commune salutarium institutorum gentes obli-  
 garunt. Qua ratione factum, ut quod applau-  
 dente naturali jure successive placere omnibus cœ-  
 pit, id totius quasi orbis omniumque gentium de-  
 cretum fuisse, existimaretur. add. Alber. Gentil.  
*Lib. 1. de Jure Belli, cap. 1.* Franc. Connanus, *Com-  
 ment. Jur. Civ. Lib. 1. cap. 6.* Georg. Franzk. *in  
 Comment. ad Tit. Dig. de Just. & Jur. n. 133.* Præ-  
 cipue vero ad illustrationem hujus rei facit acutis-  
 simus Vinnius, *in Comment. ad Instit. Tit. de Jure  
 Nat. Gent. & Civil. §. 1. ubi num. 4.* præclare sic  
 scribit : *Ut ratio vel simplex est & pura, quæ sine  
 discursu judicat, & Græcis ὄρεσις sive νόσις dicitur ;  
 vel composita & comparata, quæ per discursum mu-  
 nus suum exequitur, ex collatione diversarum re-  
 rum aliquid colligens, Græcis διάνοια, & λογισμός. ita  
 & duplex est jus gentium ; unum quod ex simplici  
 illa*

illa ra  
 cultu  
 suum  
 liaqu  
 sine  
 mur  
 gimu  
 telle  
 nem  
 tbesi  
 gitor  
 mun  
 eas  
 omni  
 quan  
 trab  
 eum  
 etor  
 solu  
 natu  
 mar  
 ratio  
 qu  
 cet



illa ratione fluit, seu intellectu *von Vernunft*, cujus juris sunt cultus Dei, reverentia parentum, neminem ledere, suum cuique tribuere, ab alieno manus abstinere, aliaque ejuscemodi principia practica, quibus ultro sine argumentatione aut demonstratione assentimur, & justa esse sine agitatione mentis intelligimus: alterum, quod à ratione composita, seu intellectu *discursivum*; quod discursum & ratiocinationem habet, atque ex causa demum aliqua, aut hypothese & comparatione alterius rei justum esse intelligitur: cujus generis sunt ea omnia, quae ad vitæ communis commoda, conjungendasque inter se respublicas & gentes, à viris sapientibus excogitata, in usum omnium gentium, aut plerarumque pervenerunt; quam in rem elegans exemplum est in lege *i. D. de contrah. emt.* Haec haec tenus Arnoldus Vinnius. Quae cum ita sint, liquido apparet, omnem vim & auctoritatem juris gentium, primaevis pariter seu absoluti, & secundarii seu hypothetici, ex dictamine naturalis rationis, simplicis vel compositae, aestimandam esse. Omne autem dictamen naturalis rationis humanae naturae felicitatem spectans, quum sit praeceptum juris naturae, quoniam scilicet Deus per rectam rationem nihil dictitat frustra?

con-



consequitur inde, omne jus gentium vere ac proprie dictum ad jus naturae referendum, hoc est, divini juris partem esse, legemque quam, loquentes de hominum singulorum officio, naturalem dicimus, applicatam totis civitatibus, nationibus, seu gentibus, vocari *jus gentium*: de cetero autem jus gentium à jure divino discriminatum, vel plane nullum dari, vel saltem per modum legis non esse obligatorium: quemadmodum etiam jus gentium hypotheticum, quod diximus, barbaras gentes eodem modo, quo moratiores, rationisque rectae ductum sequentes, non obligat. vid. Hobbes. *de Cive*. Scharrok. *de Off. secundum Jus Nat. cap. 10*. Zentgraf. *de Obligat. Jur. Gent. art. 8. §. 2.*

§. X. *Sexto* loco observandum est, quod lex non sit obligatoria, nisi intuitu eorum, quibus data est. Itaque non dubitandum, quin fallantur Judaeorum illi, qui existimant, etiam alienigenis, si salvi esse vellent, subeundum fuisse legis Hebraicae jugum. Hinc etiam colligimus, nulla parte legis Hebraeae, qua proprie talis est, nos Christianos obligari; quia obligatio extra jus naturae venit ex voluntate legem ferentis. Deum autem voluisse, ut alii, quam Israelitae, ista lege tenerentur, nullo indicio potest deprehendi. Non igitur,

ent; n  
rogat  
ctu, c  
ablat  
tim,  
quoa  
pulus  
præci  
vid. c  
Zieg  
Hebr  
ob ca  
Israel  
atque  
bus J  
mora  
parit  
licet  
iam c  
lex f  
jus di

stitue  
lius r  
ratio



inr; nōs quōd'attinet, probanda est illius legis abrogatio; nam nec abrogari potuit eorum respectu, quos nunquam obstrinxit. Sed ab Israelitis ablata est obligatio, quoad ritualia quidem statim, postquam Evangelium coepit annunciari; quoad cetera vero, hoc est forensia, postquam populus iste, per excidium urbis, & desolationem præcisam, sine spe restitutionis, populus esse desit. vid. Grot. de Jure B. & P. L. 1. cap. 1. §. 16. ibique Ziegler. in Notis. Ceterum quæ diximus, de lege Hebræa proprie sic dicta sunt accipienda. Quam ob causam ea lex, quæ sollemniori quidem ritu Israelitis promulgata, sed in novo fœdere repetita, atque ad usum ecclesiæ Christianæ à corruptionibus Judæorum fuit repurgata, sine controversia moralis est, seu universalis, hoc est, Christianos pariter atque Judæos obligans, in oppositione scilicet ad leges Hebræorum particulare. Facit etiam ex jure Romano ad hujus loci illustrationem *lex finalis D. de Jurisdic. ibi: Extra territorium jus dicenti impune non paretur.*

§. XI. *Septimo vera obligandi virtute destituta censetur lex, ubi cessat unica & adæquata illius ratio; secundum vulgatum illud: cessante ratione legis, cessat ipsa lex; seu, ut alii efferunt:*

E caussa



caussa finali adæquata omnino & in totum cessante, cessare jus. Est namque ratio legis (finalis scilicet, quæ neque cum causa impellente, neque cum legis mente confundi debet) forma & quasi anima legis; hac ergo si destituatur, omnis protinus intercidit obligandi vis. Et quamquam, ut aliqui tradunt, non de essentia, sed de bonitate tantum legis est, ut cum ratione sanciat; neque etiam necessum, ut de ratione ea omnibus subditis constet, cum jubere, tanquam divinitus emissa vox, non disputare, lex debeat: tamen exinde saltem hoc sequitur, quod ligandi potestatem habeat lex, tametsi sine certa vel expressa ratione, ex solo legislatoris arbitrato, sit proposita: quod autem non cesset obligatio legis, tametsi de ratione pariter ejus rationisque cessatione liquido constet, id quidem recto consecutionis filo ea ex re minime deducitur. Ceterum audiendus tamen hic videtur Sigism. Scaccia, in *Tract. de Commerc.* §. 1. q. 1. n. 511. & n. 521. sequentem in modum distingvens: Aut lex intendit removere non solum actum seu effectum, sed etiam illud, per quod potest ad illum actum deveniri, & sic lex intentius agit; aut vero intendit solum disponere super actu. Priori casu non sufficit cessatio ipsius actus seu effectus, ut ces-

set

set lex,  
deveni  
iam n  
cur alio  
lis nec  
lent o  
lex;  
& ide  
armo  
tio p  
Poste  
laveri  
menc  
si me  
Maje  
lum o  
ter si  
nes,  
rant  
effic  
mag  
feud  
rum  
res  
priis



set lex, sed requiritur etiam cessatio illius, per quod deveniri potest ad illum actum; alias, si illud etiam non cesset, non cessat lex, & ideo puniuntur alicubi deprehensi cum armis, etiamsi armis illis neminem offenderint, nec constet, quod velent offendere, quia ex cessatione actus non cessat lex; cessaret autem lex, si cessaret ipsa potentia; & ideo si ferens arma esset infans, vel esset illorum armorum venditor, in quibus prælumeretur cessatio potentiae ad offendendum, cessaret lex ipsa. Posteriore casu sufficit cessatio actus, licet non cessaverit potentia; quo modo cessat lex, quæ, ut emendetur frater, præcipit correctionem fraternam, si emendatio nulla speretur. Add. Ziegler. *de Jure Majest. Lib. 1. c. 5. §. 95.* Consulto vero locutus sum de ratione legis *unica & adæquata*; qua propter si, ut sæpe accidit, plures legis fuerint rationes, non statim una earum cessante, reliquæ expirant, aut minus validæ sunt, ad sustinendam legis efficaciam. Ita juris feudalis rationi & analogiæ magis consentaneum esse sustineo, foeminam in feudo franco non succedere, ut hoc à servitorum præstatione immane sit. Sunt namque plures causæ, quæ regulariter fæminas à feudis propriis repellunt.



§. XII. *Octava* legis non obligantis species esse mihi videtur, si ea per promulgationem in subjectorum notitiam non fuerit legitime deducta. Sane quidem etiam ante promulgationem vera existit lex; atque hæc talem solummodo declarat. Verum obligationis tamen vim à publica legis propositione pendere, certissimæ rationis est; quæ ad id quod iuste ignoras, faciendum omittendumque te adstringi, absurdissimum simul & injustissimum pronunciat. Observandum vero hic est, ne quidem continuo à promulgationis momento legem valide obligare. Quemadmodum enim olim apud Romanos tempore mediæ, quam vocant, jurisprudentiæ, lex ante rogari non poterat, quam trina promulgatione, tribus continuis nundinis, seu novendinis, distincta, & ita XXVII. diebus facta, proposita palam & in publico esset: similiter Justinianus, cum, lege regia lata, in principem omnia majestatis jura translata, constitutionesque in vicem legum strictè sic dictarum surrogatæ essent, ne inique lex noviter lata, necdum in plenam omnium subditorum notitiam deducta, obligatione sua actus illorum obrueret, terminum obligatorium constitutionibus præfixit, ut nimirum à duobus demum post factam promulgationem

nem  
oblig  
comp  
princ  
juri g  
add. C  
pract  
tution  
obser  
  
gum  
raver  
adju  
tam  
gi à  
pron  
quo  
venit  
2. D.  
justa  
trie  
cessa  
scur  
com  
pta.



nem mensibus, plenum robur viresque subditos obligandi habeant; nisi expresse aliud spatium comprehendatur, tunc enim specialis & singularis principis dispositio, ut alias communiter, derogat juri generali. conf. *Novell. 66. cap. 1. Nov. 58. princ.* add. *Christin. Vol. 2. Dec. 52. n. 5.* Philippi, *in Usu pract. Inst. L. 1. Eclog. 11.* ubi, quod etiam in constitutionibus Saxonice terminus duorum mensium observetur.

§. XIII. Præterea sicut non infima laus legum posita in eo, ut faciles sint & claræ, ita non erraverit meo judicio, qui *nono* loco superioribus adjungit, quod non sit obligatoria sanctio, quæ tam obscure est atque perplexe concepta, ut nec legi à civibus possit, nec intelligi, etiam si de cetero promulgatio ejus sollemniter facta, & tempus quoque transiit, intra quod noticia legis istius pervenire ad illos potuit. Spectat huc elegans canon 2. Dist. IV. ubi Isidorus: *Erit, inquit, lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat: nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* Adde legem 11. §. 3. *D. de Instit. Act.* ibi: *pro-*



*scribere palam sic accipimus, claris litteris, unde de plano recte legi possit; ne quis caussari possit ignorantiam.* Exemplum ejus generis legis profert Svetonius *in Caligul. 41.* Ceterum sicut ignorantia legis inevitabilis seu invincibilis tollit peccatum; ita etiam cum aliquali negligentia conjuncta delictum minuit. vid. Grot. *Lib. 2. c. 20. §. 43.*

§. XIV. Decimo destituta obligandi virtute censetur lex, quæ in observantiam nunquam evaluit. Propterea quidam Doctores, præter sanctionem & promulgationem, ad essentiam legis tertium hoc requirunt, videlicet ut moribus utentium adprobetur, adeoque qui legi inhærere velit, receptionem ejus probare teneatur. Citari etiam in hanc rem solet *lex 32. in princ. §. 1. de Legib.* ibi; *de quibus causis scriptis legibus non utimur;* &c. itemque, *Nam ipsæ leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod judicio populi receptæ sunt.* Similiter Gratianus, §. *Leges, Dist. IV. Leges,* inquit, *instituantur, cum promulgantur, firmanentur, cum moribus utentium approbantur: sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt; ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur.* add. Felin. *in cap. treuga, num. 13, X. de Treug. §. Pac. Dom. Covarruv, Lib. 2. resol. 16. n. 6.*

Carp-

Carpz  
ca ex co  
gare, q  
approb  
nullas  
fant, tr  
cum pr  
ne in r  
ceptar  
legisla  
gandi  
hæc fit  
arbitr  
servan  
ria sta  
non p  
Ziegl  
jest. L  
contr  
etiam  
quide  
det pa  
hi est  
nimit  
ipsis



Carpzov. *P. 11. Decis. 101. n. 3.* ubi de statutis tradit, ea ex communi interpretum voto non aliter obligare, quam si usu ac observantia fuerint recepta & approbata: usque adeo, ut statuta non observata nullas habeant vires, nec qui ea observare recusant, transgressores sint & dicantur. Verum hæc cum prudentia & discretionem sunt accipienda. Sane in republica monarchica talismodi populi acceptatio legis scriptæ minime requiritur, sed à sola legislatoris potestate nomothetica, illa vim obligandi habet, adeoque etiam observari debet, cum hæc sit intentio principis, ut observetur: neque in arbitrio privatorum est, jussu superioris non observare; namque hoc ipso nova lex priori contraria statueretur, & sic in effectu legislationis potestas non penes principem, sed apud populum esset. vid. Ziegler. *in Disp. de Ratihabit. §. 28. & de Jur. Majest. L. 1. cap. 5. §. 55.* illustr. Dn. Coccej. *in Jure controv. ad Tit. D. de LL. & Sci. Q. 2.* Contra, uti etiam in monarchia & aristocratia consuetudinis quidem vis ex usu & observantia maximam dependet partem: ita demum in democratia verum mihi esse videtur, quod citati contendunt auctores, nimirum necesse esse, ut observantia ac moribus ipsis lex adprobetur. Atque talem etiam reipublicæ



licæ Romanæ statum ob oculos habuisse videtur Julianus *in cit. lege 32. D. de LL.* Statuta autem civitatum municipalium ea propter ex observantia usque præcipuam habent potestatem, quod legum nomine venire non possint, ante quam à Principe fuerint confirmata. Hoc autem factum non ab observantia demum ac usu momentum obligationis petendum esse, recte monet Carpzovius, *cit. loc. n. 20. & seq.*

§. XV. *Undecima* legis non obligantis causa est, si hæc vel expressa principis voluntate, vel tacita, per consuetudinem contrariam, abrogata sit, virtutemque suam amiserit. Quod priorem modum attinet, dubium non est, nullam legem humanam tam firmam esse, tantamque vim obligandi habere, quin legislator aut ejus successor, qui æqualem aut eandem potius cum ipso auctoritatem habet, eam penitus tollere & abrogare possit; sive prohibendo, ne posthac ista lex observetur, sive aliam novam, priori contrariam legem proponendo. Tamen si enim legislator legem justam & communi bono utilem absque justa causa rescindens aut reficiens minus recte faciat; maxime quod in rebus novis constituendis evidens esse debeat utilitas, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum

æqu  
legis  
rogat  
est, q  
ro est  
creta  
lueru  
Atqu  
quæ  
seciu  
hilau  
89. I  
ripos  
gatu  
ait Z  
ut le  
cito  
l. 32.  
cipin  
sed d  
con  
fune  
fit;  
ejus  
1172



æquum visum est. *L. 2. de Const. princ.* ipsam tamen legis abrogationem validam esse, & legem ita abrogatam omni obligandi virtute destitui, nemo est, qui negare possit. Neque ratio ejus in obscuro est: etenim homo quivis jus habet mutandi decreta sua, quæ in vim pacti vel contractus non eva-  
luerunt; ergo multo magis summus imperans. Atque hoc adeo expeditum est, ut ea quoque lex, quæ clausula, ne abrogari possit, munita, nihilo secius mutari possit. Conferatur pluribus sæpe mihi laudatus Ziegler. *de Jur. Majest. Lib. 1. cap. 5. §. 89.* Hertius, *in Disput. de lege, clausula, ne abrogari possit, munita, Opusc. Vol. 1. Tom 3.*

§. XVI. Tacito Principis consensu abrogatur lex per consuetudinem. Rectissime enim, ait Zieglerus citato loco, etiam illud receptum est, ut leges non solum suffragio legislatoris, sed & tacito ipsius consensu per consuetudinem abrogentur, *l. 32. D. de LL.* Consuetudinem autem hic non accipimus privative, quatenus significat non usum; sed quatenus continet implicitam consuetudinem contrariam. Non enim propterea illico sublatae sunt leges, quod populus eis aliquandiu usus non sit; cum fieri possit, ut aut longo tempore casus ejusmodi non eveniret; aut nemo ex ea lege jus si-



bi reddi postulaverit. Itaque tum demum antiquantur leges, cum populus diu contrario jure usus est. Existimat equidem Franc. Connanus, libellorum supplicum in regia Parisiensi olim magister, *Comment. Jur. Civil. Lib. 1. cap. 10. n. 9.* *Ista nugis simillima esse. Nam, ait, desuetum esse dicitur, quod desit esse in usu: ergo factis non opus est; sufficit legem non observari, idque impare: velut, lex feratur, ut omnes nomina sua quotannis deferant apud magistratum; id semel atque iterum, & tertio aut etiam saepius factum, si post omittatur, desuetudine lex illa antiquabitur. Verum hoc casu non tam abrogatur, quam potius negligitur lex; at si contraria accesserint facta, majus in illis ad abrogandam legem inesse robur, ipsa rei natura dicitur. Quare secundum Connani sententiam nemo quisquam secure contra legem abrogatam aliquid patraverit, relicta quippe pro re nata semper est magistratui coercendi facultas. Neutiquam ergo solus non usus, sed usus demum contrarius jus abrogare valet: pertinetque huc illud Imperatoris in *lege 27. C. de Testam.* quod non mutatur, quare stare prohibeatur. junge Ant. Nattam, *Tom. III. Conf. 575. n. 35.* Ant. Matthai, *de crimin. ad L. 27. T. 6. num. 8.**

§. XVII.

§  
mo loco  
lici dispo  
innexa f  
mittere  
rum rat  
conditi  
legum g  
ta & te  
men O  
um, L  
quod,  
ta sint  
rent, le  
tabiles  
aut usu  
tilem f  
plerun  
ut in n  
versa t  
& incl  
litici h  
quod  
caput  
existu



§. XVII. Superioribus exemplis *duodeci-*  
*mo loco* accedit, quod, quæ jura à certa status pub-  
 lici dispositione dependent, eidemque velut intime  
 innexa sunt, ea quoque, hac mutata, vim suam a-  
 mittere necesse habeant. Dantur enim leges, qua-  
 rum ratio sæpe unica in præsentis temporis & status  
 conditione, usu ac circumstantia, consistit: quale  
 legum genus Græci *εὐχρηματα βίης καὶ χρόνου*, inventa vi-  
 tæ & temporis, nominant. Agnoscit hoc discrimen  
 Oppiæ legis dissvator, Valerius, apud Livi-  
 um, *Lib. 34. c. 5.* esse leges, quæ non in tempus ali-  
 quod, sed perpetuæ utilitatis causa in æternum la-  
 tæ sint; esse iterum quas tempora aliqua deside-  
 rent, leges veluti mortales ac temporibus ipsis mu-  
 tabiles. Ex illis nullam abrogari debere, nisi quam  
 aut usus coarguit, aut status aliquis reipublicæ inu-  
 tilem fecit. Ex his, pergit, quæ in pace latæ sunt,  
 plerumque bellum abrogat; quæ in bello pax;  
 ut in navis gubernatione alia in secunda, alia in ad-  
 versa tempestate usui sunt. Momenta ergo rerum  
 & inclinationes temporum præcipuum sunt & po-  
 litici hominis, & prudentiæ legislatoriæ, & artis  
 quoque leges dextre interpretandi applicandique,  
 caput: nec illi publicis rebus semper commodi  
 existunt, qui vel corruptissimæ reipublicæ tempo-



ra ad exemplum integerrimi moris exigunt; vel cum Catone tanquam in Platonis regno, non in Romuli fece, sententiam dicunt. Confer pluribus celeberrimum virum, Joh. Phil. Dattium, tum in erudita, *de venditione liberorum*, diatriba, cap. 3. tum in egregio tractatu, *de pace publica*, cap. 5. n. 6. & seqq. ubi varia legum, cum mutatione status abolarum, tradit exempla.

§. XVIII. Vicinum superiori est *tertium supra decimum* exemplum, ubi scilicet quis temporali saltem imperio fungitur, adeoque, cum hujus abrogatione, legum quoque, quas tulit, auctoritas evilescit. Exemplo hic nobis, cum edictis suis, sunt Prætores Romani. Horum enim annalis durat erat auctoritas: proinde etiam edicta eorum terminum ex jure civili antiquo, & ante quam sublatis edictis annuis, jussu Hadriani Imperatoris substitutum edictum perpetuum, utque ex eo jus redderetur, mandatum fuit, habebant annum unum. Nimirum quemadmodum cogebantur Prætores initio magistratus expromere, quidquid ad universam suam totius anni jurisdictionem pertineret; postea autem regulariter neque addere, neque detrudere vel immutare quidquam de semel proposito edicto ipsis licebat: (quod quidem initio fiebat,

bat, m  
edicta  
stratu  
dictis  
hoc c  
pote  
conf  
roga  
popu  
fit, p  
& m  
pono  
dicer  
eoru  
qua  
um j  
tu, c  
lis, d  
Jan  
stitu  
pro  
& p  
gu  
cep



bat, multisque fraudibus pandebat viam) ita robur  
 edicta illa suum viresque, simul ubi Prætor magi-  
 stratum deposuisset, amittebant; neque ex illis e-  
 dictis jus postmodum & amplius reddebatur. Et  
 hoc quidem propterea fiebat, ne alias Prætor, ut-  
 pote magistratus, jus majestatis, & potestatem  
 constituendi juris, ferendarumque legum sibi ar-  
 rogaret solus; cum tamen hæc res ad sanctissima  
 populi reservata spectaret; insuperque credibile  
 fit, principio nihil aliud fere, quam *quod ad formam  
 & modum juris dicendi pertineret*, Prætores pro-  
 ponere potuisse; & successu demum temporis e-  
 dicendo simul jus constituisse. Quocirca edicta  
 eorum effectum & jura legis habebant, dum &  
 quamdiu jure magistratus secundum edictum su-  
 um jus dicebant; ablato deinceps ab eis magistra-  
 tu, expirabat etiam edictorum vis & potestas lega-  
 lis, & ut Cicero ait, finem adferebant iis Calendæ  
 Januariæ, quibus creati magistratus novi, & sub-  
 stituti Prætores pro jurisdictione sua edictum aliud  
 proponebant. Conf. Jan. Vinc. Gravina, *de ortu  
 & progressu jur. civil. lib. I. §. 38.*

§. XIX. Decimo quarto illud etiam de le-  
 gum vi atque efficacia omnium fere consensu re-  
 ceptum est, ut si lex aliqua fundetur in præsumtio-



ne aliqua facti, quod factum tamen revēra ita se non habeat, tunc ea lex non obliget; quia scilicet, veritate facti deficiente, deficit totum legis fundamentum, ipsiusque legislatoris voluntas, sine qua sanctio nulla potest intelligi. Quando autem lex in tali præsumptione, tanquam causa impellente, sit fundata, ex ejus materia, verbis, aliisque circumstantiis est colligendum. add. Grot. *de Jure B. & P. L. 2. cap. 11. §. 6.* ubi etiam docet, quod similiter, si promissio aliqua fundata sit, in præsumptione quadam facti, quod non ita se habeat, naturaliter nulla ejus sit vis; quia omnino promissor non consentit in promissum, nisi sub quadam conditione, quæ re ipsa non extitit,

§. XX. Præterea *decimo quinto* illud extra controversiam positum est, quod non humanæ solummodo, sed etiam quædam divinæ leges, sub tacita hac conditione latæ intelligantur, ut non obligent in extrema & inevitabili necessitate. Intelligimus autem per hanc ejusmodi statum, in quem quis sine culpa sua prolapsus, & ex quo tamen summum periculum vitæ, membris aut rebus ipsius imminet, quodque non nisi unica ratione evitare licet, nimirum vel suscipiendo actum de jure prohibitum, vel omitendo, quod à lege injunctum erat,

erat,  
que L  
civitat  
nem n  
mo rel  
nem te  
latæ ju  
oblig  
taturu  
struen  
rius:  
iste qu  
tæ co  
hono  
qua v  
bium  
X. de  
cessit  
cinit  
dit.  
Etant  
N. &  
tatis  
-111  
fexte  
1111



erat, officium. Sane & benignissimus supremus-  
 que Legislator Deus, & Rector quoque alicujus  
 civitatis, ob oculos habuisse censetur conditio-  
 nem naturæ humanæ, & quam non possit non ho-  
 mo refugere & amoliri illa, quæ ad sui destructio-  
 nem tendunt. Ea itaque ex causa leges in genere  
 latae judicantur excipere casum necessitatis, seu non  
 obligare, quando ipsarum observationem comi-  
 taturum esset malum, humanam naturam de-  
 struens, aut communi hominum constantia supe-  
 rius: nisi vel expresse vel propter negotii naturam  
 iste quoque casus sit comprehensus, prout v. g. vi-  
 tæ conservandæ causa nihil faciendum est quod  
 honorem Divini Numinis lædat. Quod ad reli-  
 qua vero præcepta notum in vulgus etiam prover-  
 bium est: *necessitas non habet legem, cap. 5. in fin.*  
*X. de Consuet.* Hinc etiam veterum iudicio, ne-  
 cessitas magnum est imbecillitatis humanæ patro-  
 cinium; legem frangit, & quidquid coegit defen-  
 dit. Compara præclare hoc argumentum tra-  
 ctantes Grotium, *Lib. I. c. 4. §. 7.* Pufendorf. *de F.*  
*N. & G. Lib. 2. c. 6.* Fritschium, *de presidio necessti-*  
*tatis contra legem.*

§. XXI. Interdum etiam, quod *decimo*  
*sexto* notare visum est loco, accidit, ut quamquam  
 lex



lex legi in se non sit contraria, casu tamen atque eventu haud raro ita collidantur, ut nulla ratione utriusque satis fieri possit; adeoque altera vim & obligandi virtutum tantisper saltem necessario amittat. Est equidem anceps & late diffusa hujus rei disputatio, nimirum ad intelligendum, quibusnam casibus haec vel illa lex obligandi potestatem suamque adeo officium perdat; ceterum brevissimam tamen rem ita definire licet: quod lex nobilior & superior in collisione praeferrere debeat legi infirmiori ac ignobiliori. Fortissima autem omnium sunt officia hominis erga Deum; itaque reliqua omnia ab hisce vinci par est. Quam ob causam, quod supra jam dixi, nihil quidquam faciendum est, quod honorem Dei laedat, adeoque huic praecepto officia erga nosmet ipsos, & alios homines, semper veniunt postponenda. Ceterum ubi inter haec etiam aliqua exoritur pugna, tenendum pro regula est: quod in paritate causae melior sit conditio propria, seu amor incipiat à se ipso. Plura desiderantem ablego ad eruditissimam commentationem B. Hertii, *de Collisione legum, qua habetur Opusculorum Volum. 1. Tom. 1 pag. 129.*

§. XXII. *Decimum septimum* propositi argumenti exemplum est, si lex in rigore sua accepta,  
cum

cum  
eoque  
ne leg  
sum  
conco  
com  
circu  
eo q  
Qu  
casus  
dant  
cont  
quor  
casus  
vis,  
cept  
adeff  
stitia  
sed a  
ret,  
su ac  
aqui  
mine  
tu, d



cum manifestissima conjuncta foret injustitia, adeoque temperamento æquitatis, seu interpretatione legis restrictiva, opus sit, qua monstretur, casum aliquem peculiarem sub lege universaliter concepta, ex præsumta legislatoris voluntate, non comprehendi, istamque adeo propter hæc vel illa circumstantiarum merita non esse obligatoriam, eo quod alias absurdi quid inde foret secuturum: Quum enim non possint leges ita scribi, ut omnes casus, qui quandoque inciderint, illis comprehendantur; sed sufficiat, ea, quæ plerumque accidunt, contineri, ut est in lege 10. *D. de LL.* ideo judices, quorum est generalia legum decreta, ad speciales casus applicare, debent à lege excipere, aut, si mavis, exceptos declarare, ejusmodi casus, quos excepturus fuerat ipse legislator, si præsens in judicio adesset, aut tales casus ab initio prævidisset. Justitia enim legi obsequitur non secundum verba, sed ad mentem legislatoris. Ex quo simul apparet, quodnam verum sit æquitatis hoc quidem sensu acceptæ, fundamentum, quoque nomine ea ab æquitate cerebrina, *von der Hirnbilligkeit*, discriminetur. adde Pufend. in laudato superius tractatu, *de offic. hom. & civ. Lib. 1. cap. 2. §. 10.*

§. XXIII. Ex post facto interdum effectu  
 G suo



suo privatur sanctio per indulgentiam, seu, ut communiter appellant, dispensationem. Quæ nihil aliud est, quam actus ejus, qui potestatem habet ad tollendam legis obligationem, in personis, factis, aut rebus particularibus, seu singularibus, quatenus id fieri potest sine imminutione justitiæ, aut publicæ utilitatis. Quæ ex definitione perspicuum est, (quod *decimo octavo* loco heic mihi monere vilum) insignem plane differentiam intercedere inter æquitatem & indulgentiam; illa enim ostendit, quod casus sub lege nunquam fuerit comprehensus, hæc ab obligatione legis eum eximit; illa fit ab interprete & judice, hæc à summo imperante; illa fieri debet, hæc potest. Consule, si videtur, pluribus Hugonem Grotium, in libro singulari, *de Aequitate, Indulgentia, & Facilitate*. Quoniam vero dispensatio partem constituit potestatis legislativæ, parique velut passu cum hac ambulat; manifeste sequitur, non posse principem obligandi virtute privare leges divinas; sive hæc ex lumine naturalis rationis, sive sacrae revelationis, nobis innotescant. Sed hæc in præsentibus pluribus persequi nihil ad institutum meum attinet.

§. XXIV. Hoc etiam, *decimo nono* loco, expedit-

peditu  
ter salt  
teritos  
damnu  
quia in  
quod u  
potest  
ligatio  
quod  
hinc lo  
ges &  
mam  
tamen  
natim  
bus ne  
Cod. a  
haec v  
nes pr  
ritas  
ejus m  
Et u la  
teriti  
Cred  
dede  
Eccl  
sup



peditum esse reor, quod obligatio legis regulari-  
 ter saltem referatur ad actus futuros, non ad prae-  
 teritos, ne scilicet ante prohibitionem ignorantes in-  
 damnum incidant, *cap. 1. § fin. X. de Constitut. &*  
 quia in praeteritis jam quaesitum subditis jus est,  
 quod nec princeps cuiquam sine suo scelere auferre  
 potest. Deinde revera quoque talismodi lex ob-  
 ligationem induceret ad impossibilia, quippe  
 quod factum infectum fieri nequeat. Praeclare  
 hinc Imperatores in lege 7. C. de LL. sanciant: *Le-  
 ges & constitutiones futuris, certum est, dare for-  
 mam negotiis, non ad facta praeterita revocari.* Est  
 tamen notabilis hujus rei limitatio: *nisi quid nomi-  
 natim & de praeterito tempore, & adhuc pendentibus  
 negotiis cautum sit.* Exemplum est in lege fin.  
*Cod. de pactis pign.* ubi Constantinus Augustus in  
 haec verba rescripsit: *Quoniam inter alias captio-  
 nes praecipue commissoria pignorum legis crescit aspe-  
 ritas, placet infirmari eam, & in posterum omnem  
 ejus memoriam aboleri. Si quis igitur tali contra-  
 ctu laborat, hac sanctione respiret; quae cum prae-  
 teritis praesentia quoque repellit & futura prohibet.  
 Creditores enim re amissa jubemus recuperare, quod  
 dederunt. add. leg. 17. §. 4. & l. 21. in fin. Cod. de SS.  
 Eccles. l. 17. Cod. de fid. instrum.* Secunda vero su-  
 perioris



perioris pronunciati limitatio est, si lex nova veteris legis solum sit declaratoria. Hinc quoties lex vel constitutio nova jus antiquum firmat & declarat, tum non solum ad futura, sed etiam ad praeterita pertinet: nam qui veterem legem saltem interpretatur, nihil mutat aut novi constituit. *arg. l. 21, §. 1. D. Qui Testam fac. poss. Novell. 19. Praefat. in fin. add. Gail. Lib. 2. observ. 9. Tabor, de altero tanto, Parte 3. §. 7.*

§. XXV. In dilceptionem hoc loco veniat, utrum ligandi virtute nihilominus polleat lex, tamen si ille, ad quem ea refertur, jam luerit poenam, legis transgressioni statutam? Prajudicialis videtur esse quaestio, an obligatio legis obedientiam simul & poenam, an vero alterutram solummodo requirat? Nobis verior videtur sententia, regulariter eandem, qua partem definitivam, qua vindicativam, legis esse obligationem: adeoque nexibus ejus per praestationem poenae neminem liberari. Apertissimum sane est, non posse, qui propter furtum commissum fustibus caesus est, posthac delictum hoc impune perpetrare. Neque enim ex delicto suo quis meliorem facere debet suam conditionem, lege 134. §. 1. de R. I. Et sanctiones poenales sunt velut sepimentum legum, ad-  
eoque



eoque illas non tollunt, sed firmant. Confundunt etiam, qui aliter sentiunt, pœnas legales, cum testamentariis atque conventionalibus: namque in his demum verum est, quod pœnæ præstatio obligationem tollat. Accedit etiam hoc, quod ad obedientiam legi præstandam quis per se obligatus; ad pœnam autem spontanea legis violatione, quasi singulari ratione, quis semet ipsum sciens volensque obliget. Quanquam enim pœna infligenda est invitis, tamen hoc ita accipiendum, si pœnam in se spectes, ac præsens tempus, quo gula laqueo vel ferro fragenda est; verum si causam pœnæ, hoc est, ipsum delictum consideres, illa invitis non infligitur. Qui enim scit, actum aliquem quid operari si eum perficit, utique eo facto velle videtur, quod operatur.

§. XXVI. Venio ad *vigesimam* legis non obligantis speciem. Hæc vero in eo consistit, si legislator seriam quidem voluntatem suam, de faciendo aliquo vel omitiendo, subjectis significat, sed hoc tamen magis per modum consilii aut admonitionis, quam legis proprie sic dictæ. Ita sva-  
det etiam interdum sive consilium dat Justinianus; sed ut amicus, non ut legislator. Extat hujus generis consilium adversus substitutorum insidias, in



§. 3. *Inst. de Pupill. substit.* Similiter Theodosius M. in l. 2. §. fin. *Cod. Theod. de secund. nupt.* svasit tantummodo, ut & mares abstineant secundis nuptiis, extantibus liberis; vel ut eadem subeant, quæ mulieres. Svasio autem legis non est conjuncta necessitati. Ideoque quod svaserat Theodosius M. ei demum Theodosius Junior perfectæ legis necessitatem adjecit, in lege, *generaliter*, §. *Cod. de sec. nupt.* Dantur vero plura legum svasoriarum exempla. Sic in Nov. 22. *cap. fin.* svaset Imperator, liberis primi matrimonii non minus relinqui, quam secundi. Verba legis sunt: *hanc itaq; partem de æquitate* (in fonte est, *ωπερὶ τῆς ἰσότητος*, de æqualitate seu pari conditione) *filiorum ex prioris & secundo matrimonio venientium, adhortantes potius, quam sancientes, dicimus:* *συμβεβηυόντες μᾶλλον, ἢ νομοθετῶντες, Φαμέν.* De cetero confer l. 1. *D. de Inoff. testam. l. 24. D. de Rei vindic. l. 17. §. 1. D. de R. N. l. 3. Cod. de Transact.* Spectant huc etiam Evrematica Modestini, quæ itidem svasiones sunt & consilia, in quibus non inest sequendi necessitas. Add. Cujac. ad Nov. 22. & in *Observat. lib. 12. obs. 32.* Marcil. ad §. 3. *Inst. de Pupill. substit.*

§. XXVII. Quemadmodum vero non omnia, quæ in juris nostri arte svasentur, perfectæ legis,

legi  
quod  
est,  
den  
stin  
plu  
vet  
not  
bul  
tos  
pri  
pro  
fig  
ren  
inf  
ade  
bus  
qu  
nis  
pu  
fui  
dis  
is,  
ali  
dia



legis, affirmativæ scilicet, rationem habent: ita quoque, *quod vigesimo primo loco* observandum est, non omnia quæ à jure consultis nostris dissvadentur, in vim legis prohibitivæ, & ad pœnam sustinendam, obligant. Singulare hujus rei exemplum occurrit in expositione partus & necæ apud veteres. Nimirum quamquam in Urbe Roma non licuit parentibus ex lege Romuli, ac XII. Tabularum, necare aut exponere infantes recens natos, in primis masculos & ex sequiore sexu filias primogenitas, nisi illi infantes à vicinis quinque proximis judicati essent monstrosi, debiles, aut insignes ad deformitatem; ac si contra facerent parentes, constitutæ erant legibus pœnæ: tamen insecutorum temporum mores istas leges usque adeo in potestatem suam redegerunt, ut parentibus facerent jus, liberos recens natos, qualescunque essent, exponere aut necare, sine metu criminis. Interim ne id scelus in se admitteret pater, apud sapientes ac bonos in juris praeceptis omnino fuit. Hocve sensu scribit Paullus *l. 4. de agnoscendis & alendis liberis: Necare videtur non tantum is, qui partum perfocat, sed & is qui abjicit, & qui alimonia denegat, & is qui publicis locis misericordiae causa exponit, quam ipse non habet.* Nihilominus  
 cius



cuius etiam sub Christianis Imperatoribus, & nominatim sub Constantino, fuit licita & impunita infantum expositio. Primi autem, quod hactenus pro vitio saltem, non pro crimine habebatur, palam prohibuerunt Imperatores, Valentinianus, Valens, & Gratianus *l. 2. C. de infantibus exposit.* Compara, si lubet, pluribus hæc exponentem præstantissimæ eruditionis Ictus Gerhardum Noodt, in, *de partus expositione & nece apud veteres*, libro singulari; ubi tum in præfatione, tum *cap. 10.* perspicue monstrat, inter illa, quæ dixi, præcepta ac juris regulas, seu leges, ingentem esse differentiam; habere enim regulam legis necessitatem, ac, si negligatur, vigore publicæ disciplinæ vindicari; præceptum vero neque obligare quem jure civili, neque cui pœnam minari, nisi divinam: capite autem septimo laudatus vir complura in nostram rem cumulavit exempla.

§. XXVIII. Sequitur ut paucis dispiciam, an etiam inter leges divinas quaedam sint, vera obligandi potestate carentes. Sane pontificiis multus est de consiliis evangelicis sermo. Sic Bellarminus, *lib. 2. de membr. eccles. milit. cap. 7. Consilium*, ait, *perfectionis, est opus bonum, à Christo non imperatum, sed demonstratum, non mandatum, sed*

com



*commendatum &c.* Verum hæc nostrates Theologi non admittunt, meritoque contendunt, omnem institutionem atque doctrinam divinam, efficacem in se habere obligandi vim, sequendamve esse necessario. v. B. Chemnit. *Loc. de Discrimine præcept. & consil.* B. Musæus, *Disp. 1. de Commun. sub utr. §. 7.* Instituta vero Apostolorum particularia h. e. ad decus & ordinem hujus vel illius ecclesiæ unice spectantia, uti est illud de velandis mulieribus, I. ad Corinth. XI. huc non pertinent: quod de argumento ex nostratibus præclare egit Jac. Gothofredus.

§. XXIX. Quid vero de jure naturæ hac parte dicendum. Sane in moralibus etiam rebus consilio locum esse, nec omnia legibus præscripta, admittit Grotius, *Lib. 1. cap. 1. §. 9.* Plenissimus vero in hoc adstruendo est vir illustris, Christianus Thomasius, *Tom. VI. Obs. Halens. Obs. 27.* ut & in *Fundamentis Juris Nat. & Gent. Lib. 1. c. 4. alibi que passim.* Ego breviter sic sentio: Humana natura est mater juris naturalis; huic enim quidquid per dictamen rectæ rationis debetur, juris naturalis est, adeoque præstandum. Præclare hinc Seneca, *tunc demum, inquit, intelliges, quid faciendum tibi, quid vitandum sit, cum didiceris, quid*

H

naturæ



*natura tua debeas ; epist. 118. 120. 121.* Tueor hinc cum veteribus, summam hujus disciplinæ propositionem esse : *Naturæ humanae convenienter vivere ;* potestque primum hoc principium multis oppido argumentis evidentissime demonstrari. Sicut autem ea quæ naturæ tuæ, animali pariter ac spiritali, debes, in ista propositione apertissime insunt ; ita quoque clarissime ex ea fluit, necessum esse, ut etiam in ordine ad Deum, naturæ quippe auctorem & conservatorem, nec non in ordine ad alios homines, utpote congeneres tibi, ejusdemque tecum naturæ participes, præceptum illud observes ; maxime quod ex illo fonte reliqua omnia officia pronissimo velut alveo promanant ; si ve ea ad naturam in se ac absolute spectatam, si ve ex hypothese certi status aut instituti considerantur, referantur. Ceterum generatim, quæ naturæ debentur, duplicis generis sunt, perfectæ scilicet, vel imperfectæ obligationis. Perfectæ obligationis officia sunt, sine quibus natura humana salva esse vel subsistere plane nequit, v. g. officium de non lædendo vel semet ipsum vel alios, &c. Imperfectæ obligationis officia sunt, quæ expediunt naturæ, illiusque ad bene esse, ut ita loquar, pertinent ; quo loco, intuitu aliorum, sunt promiscua humanitatis

nitatis



nitatis officia. Ist hæc utriusque generis officia si negligentur, sequuntur pœnæ naturales, majores vel minores, pro violati officii ratione; respondent enim hæc etiam pœnæ delictorum magnitudini, & quidem regulariter secundum illud Poëtæ: per quod quis peccat, per idem punitur & idem. Interim certissimum est, nullum peccatum committi contra jus naturæ, quin hoc simul committatur adversus naturæ humanæ felicitatem, & vice versa. Sicut autem omnis lex proprie sic dicta debet esse pœnalis; ita ex his apparet, omnia officia juris naturalis esse leges proprie sic dictas, hoc est, ad obedientiam pariter ac pœnam obligatorias; idque non tam ob manifestam utilitatis rationem, quam propter naturæ auctoris voluntatem: junge Pufend. *de Off. H. & C. L. 1. C. 3. §. 10.*

§. XXX. *Vigesimum secundum* legis non obligantis exemplum præbet, quæ communiter *permissiva* appellatur; prout *permittere* etiam inter legis virtutes refertur *l. 7. D. de LL.* Sed enim hæc saltem respectu mei, & quatenus jus mihi dat, ad aliquid juste agendum, non est obligatoria; ceterum respectu alterius jubere quoque aut prohibere aliquid potest; quatenus videlicet tertius aliquis impedimentum mihi ponere velit, quo mi-



nus legis permissione & beneficio utar. Ita per-  
mittit mihi lex testamentum facere; quam ob rem  
qui mihi hanc libertatem circumscribere audet, à  
lege coercetur, sustinetque justam pœnam. conf.  
Nov. 115. c. 3. §. 9. add. Ulr. Huberum, *de Jure ci-  
vitat. L. III. Sect. 1. cap. 2. n. 27.* ubi inter alia pro-  
be monet, permissionem differre à tolerantia: nam  
quod permittitur, id juris habet effectum; tole-  
ratur, quod lex impune saltem transmittit, ut avaritiam, invidiam, & similia.

§. XXXI. *Tertia supra vigesimam* legis non  
obligantis species est ubi ea exteræ civitatis popu-  
lo præscripta, nostræ autem jura reipublicæ non  
est adeptæ. Non possum itaque B. Strykio, patri,  
subscribere existimanti, Imperatorum de feudis  
constitutiones, quæ in Longobardorum libellis  
habentur, eo quod tales sint, Germaniæ quoque  
Principes obligare. Magis vero à Scipionis Gen-  
tilis, aliorumque discedo sententia, qui tradunt,  
recensum regalium in constitutione Friderici II. 2.  
f. 56. non Germaniæ tantum, sed & ceteris appli-  
cari posse regnis, quoniam jura, quæ ibi recensentur,  
ad omnes supremos principes ex æquo perti-  
neant: quod minus accurate & contra disciplinæ  
civilis scita. *Ille namque regalia citato loco duntaxat*



taxat recensentur, de quibus in Italia mota fuit quaestio. Opportunum etiam hoc loco esset ad disputandum, quousque civilis pariter atque canonici juris se extendat auctoritas ac obligatio. Verum contrahenda mihi sunt scriptiois vela, transmittique silentio debent plura alia, ad thematici mei illustrationem comparata argumenta. Interim, ut brevissimis me expediam, standum esse propter receptionis vim, in causis privatorum, arbitror, utriusque juris illius dispositioni, in quantum non repugnat juri divino naturali vel revelato, juri item patrio generali vel speciali, scripto vel non-scripto. Contra in illis, quæ statum publicum spectant, neque veteres Imperatores, neque Pontifices Romani audiendos esse, persvatum habeo. Denique concludo: ipsos etiam Germaniæ Proceres obligari jure civili, canonico, & feudali, qua parte hoc usu ac observantia supremarum Imperii curiarum vim & auctoritatem juris publici nactum est.

Tantum hac vice.

SOLI DEO GLORIA.

H 3

PRAE-